

פרשת אמור: "אותו ואת בנו... יום אחד"

מצוות 'אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד' בוארה וסווגה על ידי פרשנים בדרכים שונות. רבים מן הפרשנים והמדרשים ראו בה מצווה תאומה של מצוות שילוח הקן: "לא תקח האם על הבנים" - שתי מצוות שמטרתן המשותפת היא לסגל לאדם את מידת הרחמים. היו שסיווגו את האיסור וכללו אותו עם מצוות כיבוד הורים, המחייבת שימת לב לערך המשפחתיות (מלמד התלמידים), ואחרים סברו שהאיסור קשור לאיסור עבודה זרה: באמצעות התייחסותו של הקב"ה גם לבעלי החיים לסוגיהם השונים, מן הים ומן היבשה מתבררת שליטת ה' בתבל כולו (משך חכמה).

אפשרות אחרת תילמד מתוך פרטי האיסור. האיסור לשחוט שור או שה, אם ובנה הוא איסור המוגבל בזמן – תוקפו של האיסור פג כעבור יום. האיסור הזה נזכר בתוך דיון רחב על נושא הקרבנות וההקרבה. לכן, נראה שיש בו קריאה ופנייה לעובדי ה' המקריבים באש קודש ובהתלהבות את קרבנותיהם, שלא להגיע למצב של אכזריות חסרת גבולות. יש לעצור ולוודא שגם האידיאה הגדולה של ההקרבה מתוך אהבת ה' לא תבוא על חשבון הערכים והחייבים שבין אדם לעולם.

אכן, לא רק חגיגת הקרבנות והשחיטות ההמוניות בבית המקדש מועדות לכך. רבי לומד מן המילה "יום אחד" שיש ימים אחדים שהם מועדים לאיסור זה. הכוונה היא לערבי חג. בימים הללו יש חובה מיוחדת להודיע לרוכשי הבהמות כאשר מוכרים גם את האם וגם את בנה לשחיטה, כיוון שהסיכויים שהללו יישחטו באותו יום גבוהים במיוחד. (חולין פג, ב) גם במקרה של ימים טובים, חגיגות האוכל הגדולות הנובעות מן הרצון להדר במצוות האכילה בחג, מהתעלות ושמחה. גם שמחה זו עלולה להידרדר להוללות ולסביאה המכלה כל אשר סביבה. ההקפדה על מי שוחטים ומתי, מעדנת וממתנת את ההפקרות הצפויה. הסבר זה ימקם את איסור "אותו ואת בנו" בין איסורי מאכלות שונים שמטרתם להנחות את האדם לאכילה מבוקרת.

רעיון אחר מצוי בפסיקתא על בסיס הפסוק "יודע צדיק נפש בהמתו" (משלי יב, י). המדרש וגם הפיוט קושרים בין האם ובנה שבפסוק, לבין עם ישראל. הצדיק הוא הקב"ה, ובהמתו היא עם ישראל. ועליה נצטוו האומות שלא לשחוט "אותו ואת בנו". זהירותו של עם ישראל באיסור "אותו ואת בנו" מגוננת, בסופו של דבר על שרידותו שלו. בהקפדתו זו מעורר עם ישראל את הגנתו של הקב"ה שהזן היהודי לא ייכחד. ככל שהאיוב אכזרי יותר כך הירתמותו של הקב"ה גדלה. המדרש מונה רשעים שעמדו להשמיד את ישראל: עשו הרשע, מסביר המדרש, סבר שקין טעה כאשר קם ורצח את אחיו בעוד אביו חי. אדם הראשון יכול היה להוליד בן תחת בנו המת, ובכך ליצור המשכיות ודור חדש. לכן, עשוי העדיף להמתין לפטירת אביו ורק אז להרוג את יעקב ("יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה את יעקב אחי"). אלא שעשוי לא לקח בחשבון שליעקב כבר יש בנים. רצח יעקב לא יועיל. פרעה היה חכם מעשיו, הוא הבין שצריך להכחיד את הדור הבא. לכן, פרעה גזר על מות הבנים. אולם, פרעה שכח שהוא משאיר את הבנות, ואלו תינשאנה ותולדנה דור חדש. המן הבין את טעותו של פרעה ואמר "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד". המן שכח שלעם ישראל יש פטרון בשמים. כשאכזריות הגויים מגיעה להשמדה ולפתרון סופי, הקב"ה נכנס לתמונה. הוא לא ייתן ש"אותו ואת בנו ישחטו ביום אחד". הקב"ה לא יאפשר הכחדה ועקירה מן השורש. לעתיד לבוא, אומר המדרש, יבואו אויבינו האחרונים ויבינו שקודמיהם הטיפשים שכחו שיש לנו מציל בשמים וירצו להכחיד את הצדיק ואת בהמתו. את ה' ואת בנו עם ישראל. גויים אלו יילחמו בנו ובה'.

"אמר ר' לוי: אף גוג לעתיד לבא עתיד לומר כן, שוטים היו הראשונים שהיו מתעסקין בעצות רעות על ישראל, לא היו יודעין שיש להם פטרון בשמים, אני איני עושה כן אלא בתחילה אני מזדווג לפטרוני ואחר כך אני

מזדווג להם, ... אומר לו הקדוש ברוך הוא רשע, לי באתה להזדווג, חיך שאני עושה עמך מלחמה, זהו שנאמר:
"ה' כגבור יצא כאיש מלחמות..." (ישעיה מב: יג), "ויצא ה' ונלחם בגוים ההם" (זכריה יד: ג).
המדרש הזה חושף שכל גלגולי האנטישמיות לאורך ההיסטוריה מקורם אחד. מה שמתחיל עם דחיית הקדושה
שבאכילה אצל קין, מתגלגל ברעיון הזלזול בערך המשפחה ובכבוד האב אצל עשיו, מתגלגל לאכזריות והרג
תינוקות אצל פרעה, הופך לניסיון הכחדה והשמדה של גזע, טיהור האנושיות, אצל המן, כל אלו, על לבושם
המשתנה נובעים מעניין אחד, מן המרידה בה'. קילוף הציפויים האידיאולוגיים מגלה שניסיון לפגוע בשושלת
היהודים הוא ניסיון לפגוע בקב"ה, בו וב'בנו' גם יחד, ניסיון לסלק את השפעתו, כלומר, יש בו כפירה בשלטונו
של ה' בעולם. ה' אבי העולם, הוא מקור הקדושה, מקור החמלה, הוא יוצר ומקיים המינים, והוא אחד.
ביום שקריאת התיגר תהיה כה גדולה, עד שיבקש העולם להמית את בוראו, באותו היום יתגלה ה' בעולם. והיה
ביום ההוא, יהיה ה' אחד ושמו אחד.